

KEDİNİN KERAMETİ

Talâk-ı Selâse - Kına Gecesi - Eldebir Mustafendi
Avur Zavur Kahvesi - Rûzgâr - Çanakkale'deki Keloğlan -
Kitaplaşmamış Hikâyeler

Fahri Celâl Göktulga (İstanbul, 20 Mayıs 1895 - 3 Haziran 1975) Edebiyatımızda “Fahri Celâl” ve “F. Celâlettin” imzalarıyla tanınır. Mercan İdadisi'ni (1912) ve Tıbbiye'yi (1918) bitirdi. Toptaşı Akliye ve Asabiye Hastanesi'nde ihtisas yaptı ve aynı hastanede göreve başladı. Bir süre Manisa Akıl Hastanesi'nde, daha sonra Bakırköy Ruh ve Sinir Hastalıkları Hastanesi'nde başhekim olarak görev yaptı; 1960'ta emekliye ayrıldı. Üsküdar Karacaahmet Mezarlığı'nda gömülüdür.

“Kadın Cehennemi” adlı ilk öyküsü 26 Eylül 1917 tarihli *Servet-i Fünûn* dergisinde yayımlandı. Mütareke yıllarında *Şair*, *Nedim*, *Ümit*, *Dördüncü Kitap* gibi edebiyat dergilerinde ve *Ayine* gibi mizah dergilerinde yayımlanan öyküleriyle tanındı. Uzun süre *Cumhuriyet* ve *Yeni İstanbul* gazetelerinde haftalık fıkralar yazdı.

Öykücülüğümüzde Ömer Seyfettin anlayışının temsilcilerinden biri olarak kabul edilen, öncelikle gözleme önem veren, öykülerinin konularını ve kişilerini yaşamdan alan Fahri Celâl gerçekçi bir sanat anlayışını benimsemiştir. Hekimliğinin verdiği dikkat ve akıl hastanelerindeki mesleki deneyimlerinin de sağladığı kolaylıkla kendi halindeki insanların dünyalarını, saplantılarını ölçülü bir abartma ve ince bir mizahla gün ışığına çıkarmıştır. Cumhuriyet döneminde yazdığı öykülerinde de genellikle o günkü hayatın insanlarını değil, artık birer anı olmuş eski zaman insanların yaşamlarını ve olaylarını aktarmayı sürdürmüştür. Bu anlamda Ahmet Rasim ve Hüseyin Rahmi geleceğinin sürdürücüsü sayılabilir. Gerçekçi bir anlayışla öykülerini kaleme almasının bir sonucu olarak dilde de ister istemez halka yönelmiş, özellikle İstanbul konuşma dilinde büyük bir ustalık göstermiştir.

Öykü kitapları: *Talâk-ı Selâse* (1923), *Kına Gecesi* (1927), *Eldebir Mustafendi* (1943), *Avur Zavur Kahvesi* (1948), *Salgın* (seçilmiş öyküler, 1953), *Rûzgâr* (fıkralar ve öyküler, 1955), *Keloğlan Çanakkale Muharebelerinde* (uzun öykü, 1939; *Çanakkale'deki Keloğlan*, 1960), *Bütün Hikâyeler* (Fahri Celâl adıyla, 1973).

FAHRİ CELÂL GÖKTULGA

Kedinin Kerameti

Talâk-ı Selâse - Kına Gecesi - Eldebir Mustafendi
Avur Zavur Kahvesi - Rüzgâr - Çanakkale'deki
Keloğlan - Kitaplaşmamış Hikâyeler

Hikâye

Yayına hazırlayan
Ahmet Cüneyt İssı

YAPI KREDİ YAYINLARI

Yapı Kredi Yayınları - 4981
Edebiyat - 1428

**Kedinin Kerameti: Talak-ı Selâse - Kına Gecesi - Eldebir Mustafendi - Avur Zavur Kahvesi -
Rüzgâr - Çanakkale'deki Keloğlan - Kitaplaşmamış Hikâyeler / Fahri Celâl Göktulga**
Yayına hazırlayan: Ahmet Cüneyt İssi

Kitap editörü: Yücel Demirel
Düzeltili: Eser Demirkan

Kapak tasarımı: Nahide Dikel
Sayfa tasarımı: Mehmet Ulusel
Grafik uygulama: Akgül Yıldız

Baskı: Mega Basım Yayın San. ve Tic. A.Ş.
Cihangir Mah. Güvercin Cad. No: 3/1 Baha İş Merkezi
A Blok Kat: 2 34310 Haramidere / İstanbul
Telefon: (0 212) 412 17 00
Sertifika No: 12026

1. baskı: İstanbul, Ekim 2017
ISBN 978-975-08-4107-1

© Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık Ticaret ve Sanayi A.Ş., 2016
Sertifika No: 12334

Bütün yayın hakları saklıdır.
Kaynak gösterilerek tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında
yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık Ticaret ve Sanayi A.Ş.
İstiklal Caddesi No: 161 34433 Beyoğlu / İstanbul
Telefon: (0212) 252 47 00 Faks: (0212) 293 07 23
<http://www.ykykultur.com.tr>
e-posta: ykykultur@ykykultur.com.tr
İnternet satış adresi: <http://alisveris.yapikredi.com.tr>

Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık
PEN International Publishers Circle üyesidir.

İçindekiler

Sunuş • 9

F. Celâlettin / Nâzım Hikmet • 17

TALÂK-I SELÂSE

Talâk-ı Selâse • 21

Hırsız • 25

Bir Mektup • 29

Salgın • 33

Elmas • 37

Cürmümeşhut • 41

Kadın Cehennemi • 44

Koltuk • 53

Hayalet • 58

Kadın Sesi • 63

Akşamcı • 69

İtiraf • 74

Pina Menikelli • 78

Kadın Aşkı • 81

Vasiyet • 85

KINA GECESİ

Kına Gecesi • 91

Nikâh • 101

İstiskal • 104

Ceza • 107

Son Kurdele • 110

Çare • 113

Perniyal Hanımefendi • 117

Mustafa'nın Hilesi • 123

Frengi • 127

- Korku • 132
Yanlış • 136
Fransızca Mektuplar • 139
Eğlencehane-i Osmanî Kumpanyası • 143
Serap • 148
Sâr-ı Hilkat • 151
Devâiri İşgal • 155

ELDEBİR MUSTAFENDİ

- Eldebir Mustafendi • 163
Bir Enişte • 167
İfşa • 171
Çile • 174
Simit • 178
Gaflet • 182
İlaç • 187
Vefa Meselesi • 190
Katakulli • 194
Bunaklar • 200
Kin • 204
Prodromos Paşa • 207
Tebih • 211
Evliya Çelebi Gibi • 215

AVUR ZAVUR KAHVESİ

- Avur Zavur Kahvesi • 223
Geri Çevir Herifi • 227
Soygun • 231
Tramvay Sefası • 234
Nâme • 238
Yok Yere • 240
Kepaze Olduk • 246
Safa-yı Dümdüm • 249
Kaşkolü Melun • 252

Şimdi Beybam Var • 255
Cicim Fem • 257
Deliye Selam • 260
Evham • 264
Bir İtiraf • 267
Fatma'nın Romanı • 270
Şakşak Emine Hanım'ın Torunu • 273
Mîrim Şevket Bey Merhum • 276
Pancaroğlu Emine Hatun • 279
Düşmana İpucu Veren Eşşekler • 282
Uzaktan Davul • 284
Bir Hüllenin Hikâyesi • 287

RÜZGÂR

İmbikciyan Efendi • 293
İntikam • 295
İjding, İjding, Luuupe! • 297
Yoğurtçuzade • 300
Rüya Gibi • 302
Dönüş • 310
El Öpmeye Alışmasın • 312
Cihan Boks Şampiyonuna Bir Meydan Okuma • 314
Sadaka • 317
Kore'deki Çocuklarımız • 320

ÇANAKKALE'DEKİ KELOĞLAN • 331

KİTAPLAŞMAMIŞ HİKÂYELER

Geçmiş Zaman Olur ki... • 379
İntihar • 383
Son Nefes • 388
Soygun • 392
Bela • 395
Tokat • 400

- Hortlak • 403
Tahsildar • 406
Bir Muamma-yı Elim • 410
Arukarya • 417
Kurbağa • 421
Delilik • 425
Dayak • 429
Kedinin Kerameti • 432
Ham Hum Şaralop Hikmet Bey • 436
Bir Dügme Meselesi • 439
Kegam Karabet Nişaburyan Efendi • 443
Kavuncu Güzeli • 446
Dayılar, Amcalar • 450
Bir Evlenmenin Romanı • 452
Baba ve Oğul • 454
Yürük Gelini • 456
Toptaşı • 459

Sözlük • 463

Sunuş

Asıl adı Mehmet Fahri Celâl olan Fahri Celâl Göktulga*, 20 Mayıs 1895'te altı çocuklu Ahmet Celalettin Bey ile Lamia Hanım çiftinin beşinci çocuğu olarak Eminönü İshakpaşa Mahallesi'nde dünyaya geldi. Babası Hariciye memuru olan Fahri Celâl'in annesi Tarsus'ta Pancaroğulları olarak bilinen bir ailedendir.

Fahri Celâl, ilköğrenimini Yerebatan'daki Darüledep'te gördü. Mercan İdadisi'ni bitirdikten sonra Tıbbiye-i Mülkiye-i Şahane'ye girdi. 1918'de Fuzulî'nin mizacı üzerine hazırladığı *Fuzulî'nin Temperament'i* başlıklı doktora teziyle Toptaşı Bimarhanesi'nden Emraz-ı Akliye ve Asabiye (Akıl ve Sinir Hastalıkları) Uzmanı olarak mezun oldu. Çalışması, psikoloji biliminin yükselen bir yıldız gibi parladığı yılların ürünüdür: Freud'un sanatçılar üzerine yenilikçi analizleri, Dr. Kretschmer'in *Beden Yapısı ve Karakter* adlı çığır açıcı çalışması, Mazhar Osman'ın Türkçeye çevirdiği Maupassant'ın psikolojisi üzerine bir kitap... hep bu dönemde yapılmış ve psikolojiyi geniş çevrelerde cazip kılan çalışmalardır.

Fahri Celâl, aralarında Süleyman Nazif'in de bulunduğu zorlu bir jüri önünde savunmasını verir. Savunmanın yapıldığı salonda Cenap Şahabettin ve Abdullah Cevdet de izleyici olarak hazır bulunmuştur. Ne var ki tezi, birtakım aksilikler yüzünden ortadan kaybolacak, Fahri Celâl de yıllar sonra hocasından tezinin bir nüshasını almadığı için hayıflanacaktır.

Doktora çalışmasını bitiren Fahri Celâl, Birinci Dünya Savaşı yıllarında askerlik için önce Çanakkale'ye, ardından tabip yedek subay olarak İzmir Merkez Hastanesi'ne gitti. Askerlik dönüşü mezun olduğu Toptaşı Bimarhanesi'nde asistan olarak işe başladı. Burada önce akliye ve asabiye mütehassısı (akıl ve sinir hastalıkları uzmanı), ardından klinik şefi oldu. Dört yıl sonra hastane bina-

* Fahri Celâl'in biyografisi ve sanat anlayışını özetleyen bu yazıyı hazırlarken yazar üzerine geçen yıllarda hazırlamış olduğumuz çalışmadan yararlandık. A. Cüneyt İssi, *Fahri Celâl'in Hikâyeciliği: II. Meşrutiyet'ten Cumhuriyet'e Taşan Duyarlılık*, Roza Yayınevi, İstanbul 2011.

sının Bakırköy'deki Reşadiye Kışlası'na taşınması gündeme geldi. Bu kışla, Birinci Dünya Savaşı sırasında işgalci İngilizler tarafından Hintli askerlerin barınma ihtiyaçlarını karşılamak üzere yaptırılmıştı. Üsküdar'daki Toptaşı Bimarhanesi tasfiye edildi ve bugün Bakırköy'le özdeşleşen ruh ve sinir hastalıkları hastanesinin böylece temeli atılmış oldu. Toptaşı Bimarhanesi'nde başhekimlik görevini yürüten Mazhar Osman, yeni hastaneye de başhekim olarak atandı.

Fahri Celâl, Bakırköy'de üç yıl çalıştıktan sonra Manisa'da açılan Emraz-ı Akliye ve Asabiye (akıl ve sinir hastalıkları) hastanesine tayin edildi. Kadıköy'de yerleşik bir aileye mensup ve hayatının hemen hemen tamamını Kadıköy'de geçirmiş bir İstanbullu'nun Anadolu'yla ilk karşılaşmasının yarattığı travmanın etkisini kesti-rebilmek güç değildir.

Manisa'da karşılaştığı bütün olumsuzluklara rağmen Fahri Celâl idealist tavrından ödün vermemiştir. Bunda, mesleğine olan tutkusu etkili olmuştur denebilir. Fahri Celâl, Manisa'ya atandıktan sonra ilk iş olarak hastane bahçesini ağaçlandırma faaliyetlerine başlar. Gerçi, "Bana sorsalar bu memlekete ilk hizmet nedir deseler ağaçlandırmaktır derdim"* sözlerine bakılırsa, Fahri Celâl için ağaçlandırma faaliyeti basit bir rutin olmanın ötesinde, öncelikli bir hizmettir.

1935 yılında İstanbul'a döndüğünde Mazhar Osman'ın eğitim amacıyla Avrupa'ya gönderdiği öğrencileri arasına katıldı. Paris'te bir buçuk yıl marazi ruhiyat (nöropsikiyatri) alanında öğrenim görüp ülkeye döndü, Bakırköy hastanesindeki işine, bu defa nöropsikiyatri uzmanı olarak devam etti. Adı Bakırköy hastanesiyle özdeşleşen Mazhar Osman, 1941'de başhekimlik görevinden ayrıldı. Fahri Celâl, 1945 yılında Mazhar Osman'dan devraldığı koltukta 1960'ta emekli oluncaya dek oturacaktır.

Bakırköy Ruh ve Sinir Hastalıkları Hastanesi her ne kadar Mazhar Osman'la özdeşleşse de, F. Celâl'in bu hastaneye hizmeti azımsanmayacak kadar çoktur. Hastanenin logosu haline gelen Rodin'in Düşünen Adam heykelini o diktirmiştir. Başhekimlik yaptığı on dört yılda hastane bahçesine 42 bin fidan diktirmiştir. Ayrıca hastanenin altyapı problemleri de onun döneminde çözüme kavuşturulmuş; su sorunu çözülmüş, üstü açık halde akan lağımalar toprak altına alınmış ve en önemlisi de %34 civarındaki hasta ölüm oranı

* Fahri Celâl, "İzmir ve Manisa Seyahatim", *Cumhuriyet*, 5 Mayıs 1957, s. 3.

%5'e düşürülmüştür. Bu arada, bir yandan da Cumhuriyet gazetesi başta olmak üzere, çeşitli süreli yayınlarda kültür, sanat ve edebiyat gibi çeşitli konularda kıymetli yazılar kaleme almaktadır. Yazarın bu yazılarının bir araya getirilerek yayınlanmasının da önemli bir hizmet olacağını burada belirtelim.

Fahri Celâl, 1960'ta yaş haddinden emekliye ayrıldıktan bir süre sonra Taksim'de bir muayenehane açmıştır. 3 Haziran 1975 Salı gününü üremi hastalığından hayatını kaybetmiştir.

Fahri Celâl 1915 yılında ilk öyküsü "Salgın"ı yazdığında henüz parlak bir tıbbiye öğrencisidir. Bu öyküyü hemen yayımlamak yerine ilk kitabına almayı yeğleyecek, iki yıl sonra onu "Kadın Cehennemi" adlı öyküsüyle *Servet-i Fünûn* dergisinde göreceğiz. Bu sırada daha 22 yaşındadır. 1923 yılında ilk öykü kitabı *Talâk-ı Selâse*'yi yayımlar. Toplamda 15 öykünün yer aldığı kitap, Fahri Celâl'in öykücü olarak ünlenmesini sağlar. Araştırmacılar, Fahri Celâl'in bu kitap sayesinde edebiyat çevrelerine hızlı bir giriş yaptığı konusunda hemfikirdir. F. Celâlettin imzasıyla yayımlanan *Talâk-ı Selâse*'den dört yıl sonra, yine aynı imzayla *Kına Gecesi* yayımlanır. Bu kitapta 16 öykü vardır.

1939'da F. Celaliddin Göktulğa imzasıyla yayımlanan *Keloğlan Çanakkale Muharebeleri*'nde adlı uzun öyküsü, *Çanakkale'deki Keloğlan* adıyla 1964 yılında Turgut Demirağ ve Nusret Eraslan yönetmenliğinde filme alınmıştır. Filmde başrolleri Tanju Gürsu, Ajda Pekkan ve Muzaffer Tema paylaşır. Keloğlan etrafında kurgulanan uzun öykü, Fahri Celâl'in edebiyat anlayışında önemli bir yeri olan "yerlilik" kaygısının ürünü olarak değerlendirilebilir.

Bu kitapları 1943 yılında yayımlanan *Eldebir Mustafendi* takip eder. Kitaptaki 28 öyküden beşi *Talâk-ı Selâse*'den, sekizi *Kına Gecesi*'nden alınmıştır. Necatigil, burada yer alan "Eldebir Mustafendi" ve "Evliya Çelebi Gibi" dışındaki öyküler için şu değerlendirmeyi yapar:

Yazar, diğer hikâyelerinde de, Osmanlı geleneğinin son dönemlerinden kenarda köşede kalmış tipleri ele alıyor ve bunları tatlı bir dil ve gözlem gücüyle, gündelik ortamlarında başarıyla anlatıyor.*

* Behçet Necatigil, *Edebiyatımızda Eserler Sözlüğü*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2016, s. 181.

1948'de yayımlanan ve başında Zahir Güvemli'ye ait bir sunuş yazısının olduğu *Avur Zavur Kahvesi*'nde 30 öykü vardır. Bunların dördü *Talak-ı Selâse*'den, ikisi *Kına Gecesi*'nden, üçü ise *Eldebir Mustafendi*'den alınmıştır. Üç yıllık bir suskunluktan sonra seçilmiş öykülerin toplandığı *Salgın* yayımlanır. 1955'te yayımlanan *Rüzgâr* ise, sekiz yeni öyküyle birlikte bazı gazete yazılarını içerir.

Keloğlan Çanakkale Muharebeleri'nde, 1960'ta *Çanakkale'deki Keloğlan* adıyla ve küçük değişikliklerle yeniden yayımlanır. Fahri Celâl'in kitaplaşmış öykülerinin yer aldığı ilk derlemeyi Mustafa Baydar 1973 yılında yayımladığında *Çanakkale'deki Keloğlan* kitabını bu derlemeye almaz. Öte yandan *Bütün Öyküler* başlığını taşıyan eserin "Portreler" bölümünde Fahri Celâl'in bazı sanatçılarla ilgili portre türü yazılarına yer verilmiştir. Bu kitapta, yazarın yayınlanmış kitaplarındaki öykülerin yanı sıra dergi ve gazetelerde kalan yirminin üzerindeki öyküsü de ilk defa okurla buluşmak imkânı buluyor.

Fahri Celâl'in sanata başlamasında iki etkenden söz edilebilir: Aile ve dönem. Gerçi anne ve babasının sanat ve edebiyata ilgi duyduğuna dair elimizde bir kayıt yok. Ancak ailenin büyük oğlu Süleyman Bahri, İkinci Meşrutiyet yıllarının tanınmış şairlerinden biridir. Meşrutiyet'in ilanından bir yıl sonra yayınlanan "Neyreng-i Mahitab" şiiriyle edebiyat çevrelerinde adından söz ettiren bu genç ve yakışıklı şair, Fahri Celâl'in edebiyat zevkinin oluşmasında önemlidir. Gerçi Fahri Celâl, edebiyata yönelmesinde ağabeyinden ziyade o sırada sıkı bir dostluk kurduğu Faruk Nafiz'in etkisini ve bir de delikanlılık heyecanını önemsiyor.

Öykü yazmaya başladığında dönemin eğilimlerinin etkisi altında kaldığı muhakkaktır. Fahri Celâl, 1915'te ilk öyküsünü yazdığında, Ömer Seyfettin öykü alanında asıl büyük atılımı yapmış, bu türe saygınlık kazandırmayı başarmıştı. Fahri Celâl'in öykü tekniğinde Ömer Seyfettin'in etkisi olmuştur denebilir. Ömer Seyfettin, bugün Maupassant tarzı denilen ve serim-düğüm-çözüm bölümleri sıkı bir şekilde çizilmiş klasik öykü yapısını tercih ettiğinde, kendisinden sonraki neslin tercihlerine de yön vermiş oluyordu. Fahri Celâl, Ömer Seyfettin'in çizdiği yolda yürüyecek, hemen bütün öykülerinde bu tekniği kullanacaktır.

Aslında Ömer Seyfettin'in etkisi yalnızca teknik olarak değil, içerikte de kendisini hissettirir. Öykü türü, Servet-i Fünûn döneminin yazarı Halit Ziya Uşaklıgil'de en yetkin örneklerini vermişti. Ne var ki sanat ve üslup kaygısı bu öykülerin hayatın içine girmesini engellemişti. Hâlbuki İkinci Meşrutiyet'ten sonra başlayan Millî Edebiyat Akımı, edebiyatı milli duyguların uyandırılmasını sağlayacak bir kürsü olarak kullanmak niyetindeydi. Ülkede henüz milliyet bilinci yerleşmemişti ve zorunlu bir uluslaşma sürecine itilen imparatorluğun kurucu unsuru olan Türk halkına milliyet bilinci aşılacak gerekiyordu. Bunun için edebiyat en kuvvetli araçtı ve eserlerin estetik sorunlarına ayıracak zaman yoktu.

Böyle bir ortamda halka inmek, sesini duyurabilmek, Türkçülük ideolojisini yaymak niyetindeki Ömer Seyfettin, Halit Ziya'nın sanatsal değeri yüksek öykü anlayışını bir kenara bırakmak zorundaydı ve öyle de yapmıştı. Halit Ziya'nın sanat anlayışını reddeden Ömer Seyfettin böylece Ahmet Mithat ve öğrencisi Hüseyin Rahmi'nin temsil ettiği popüler edebiyatın devam ettirilmesinden yana tavır almış oluyordu. "Popüler" kelimesinin olumsuz çağrışımlarını önlemek için, bu yazarların "yerlilik" kaygısı güttüğünü söylememiz daha uygun olur sanıyorum.

"Yerlilik" kaygısı, Fahri Celâl öykücülüğünün kilit iddialarından biridir. Ona göre sanatçı teknikte Avrupalı olabilir, ancak ruhta muhakkak yerli olmalıdır. Fahri Celâl, Halit Ziya'yı bu konuda eleştirerek onun hem teknikçe, hem de ruhça Fransız edebiyatının etkisi altında kaldığını, bir kısım öyküsündeki ("Sade Bir Şey", "Mahalleye Mevkuf") yerliliği devam ettiremediğini söyler. Daha da ileri gider: Halit Ziya Fransız edebiyatından uzak kalsaydı bu öykülerdeki yerli ruhu devam ettirebilirdi, der ve devam eder:

O zaman netice ne olurdu? O zaman ne *Aşk-ı Memnu*, ne de *Mâi ve Siyah* yazılmazdı. Edebiyatımız bu iki müstesna roman tekniğinden belki mahrum kalırdı. *Aşk-ı Memnu*'un o harikulade kuruluşundaki frenkkâri [Fransız işi] ustahğı belki bu memleket bilmezdi bile... Fakat bu kayba karşılık "Sade Bir Şey" gibi, "Mahalleye Mevkuf" gibi iki hikâye ile bile gene bir dev adımı atmış olurduk.*

* Fahri Celâl, "Mehmet Rauf", *Cumhuriyet*, 4 Ocak 1953, s. 3.

Anlaşıyor ki yerlilik, yalnızca konu seçimiyle ilgili bir iddia değil. Bu sözcüğün sınırları, dil ve üsluba dek uzanıyor. Millî Edebiyat Akımı, hem Ömer Seyfettin'in pratiğinde, hem de Ziya Gökalp'in teorisinde yazı dili için İstanbul Türkçesini, yüzyıllar içinde Türk insanının gündelik yaşayışından süzülerek gelen konuşma dilini, hayatın içindeki duru Türkçeyi salık veriyordu. Türkçülük ideolojisi, konuşma dilinin yazı dili haline gelmesi için gerekli teorik çerçeveyi çizmiş, ardından bunun başarılabilmesi için Ömer Seyfettin ısrarlı bir yazı faaliyetine girişmişti.

İşte aralarında Fahri Celâl'in de bulunduğu Cumhuriyet döneminin ilk öykü yazarları, halk arasında yaşayan İstanbul Türkçesinin bütün inceliklerini eserlerine yansıtan önceki neslin yolundan gittiler. Fahri Celâl, Hüseyin Rahmi ve Ahmet Rasim nezdinde izleyeceği yolun öncülerini bulmuştu. Bu yazarlar, İstanbul'un kenar mahallelerinde yaşayan farklı kültür seviyesindeki insanların konuştuğu Türkçede Türk insanının ruhunu yakalamayı başarmışlardı. Bu başarı, Fahri Celâl'in yerlilik kaygısının tatmin edilmesini sağlayacak güçlü bir kaynaktı.

Beslendiği kaynakların gerçeklik algısı Fahri Celâl'in tercihlerini de belirlemiştir. Bağlandığı realist damar, gerçek hayattan devşirilmiş tiplerde, gözlem gücünde kendini hissettirir. Realizme yönelmesinde mesleğinin de etkisi göz ardı edilemez. Onda realizm kimi zaman natüralist bir gerçekçilik anlayışına kaysa da, Fahri Celâl hiçbir zaman toplumcu gerçekçi bir tavır almamıştır. Toplumcu gerçekçilerin sanatın ideolojik olarak yan tutması gerektiğiyle ilgili düşüncelerini reddederek şöyle diyor:

Sanatın gayesi güzeli yaratmaktır. Bu gaye de zamanla, çevre ile sınırlandırılmaz. (...) Ben yazarken kimin için yazdığımı düşünmem. Birtakım düşüncelerin yerleşmesine, tanınmasına da yaramak istediğim yok. Çünkü sanatkar moralist değildir. Yazma sevgisinin peşin kaygılarla, peşin düşüncelerle ilgisi yoktur.*

Realizme yönelmesinde etkili olan mesleği, konu seçiminde de Fahri Celâl'in tercihlerini belirlemiştir. İnsan psikolojisiyle ilgilenmesi, insanı merkeze alan edebiyat sanatında Fahri Celâl'e büyük

* Melih Cevdet Anday, "Fahri Celâlettin'le Bir Konuşma", *Akşam*, 14 Aralık 1953, s. 3.

kazançlar sağlamıştır. Öykülerinin kuruluşuyla ilgili verdiği bilgiler ilginçtir: Önce belirli bir mizaca sahip bir tip yaratmakta, ardından gerçek hayata dair gözlemlerle bu tipi zenginleştirmekte ve böylece öykü az çok olgunlaşmaktadır. Anlaşılan o ki, Fahri Celâl, mesleğinin malzemesi olan insanı öykülerini kurarken de merkeze almaktadır. Öykülerinin başarısını buraya bağlamak yanlış olmaz sanıyorum.

Öykülerinin şahıs kadrosunda günlük hayatta sıkça karşılaşılabileceğimiz türden insanlar bulmak zordur. Zahir Güvemli, bu durumu sembolik bir kaynağa bağlayarak Fahri Celâl'in öykülerindeki tipler için "alaturka musikinin kendine has çeyrek sesleri gibi çeyrek tipler"* benzetmesini yapar. Bu "çeyrek tipler", İstanbul'un çoksesli ortamında gündelik yaşamın türlü ayrıntılarıyla zenginleşerek öykülere girerler.

İstanbul, Fahri Celâl'in yegâne öykü mekânıdır denebilir. Anadolu'da geçen öyküsü yok denecek kadar azdır. Bu nedenle asıl Fahri Celâl'i İstanbul'da aramak gerekir. Konu olarak, öykülerinin genel olarak "kadın-erkek ilişkileri, geleneksel ilişki biçimlerinin yerini giderek yeni, Batılı tarz ilişkilere bırakması ile iki gelenek arasında bocalayan bireyler, bu durumun çocukluk, gençlik, orta yaş ve ihtiyarlık dönemlerinde çeşitli tuhaf, zaman zaman komik ve bazen de trajik-komik sonuçları etrafında döndüğü görülür.

Öykücü kimliğini cumhuriyet döneminde edinen Fahri Celâl'in öykülerindeki tip ve konular genel olarak İkinci Meşrutiyet dönemine aittir. Bu durum, Fahri Celâl'in İkinci Meşrutiyet dönemine mi, yoksa cumhuriyet dönemine mi dâhil edileceği konusunda araştırmacılar arasında bazı anlaşmazlık da çıkarmıştır.

Fahri Celâl öykülerinin önemli bir özelliği, mizaha sıkça başvurmasıdır. Mizah, dâhil olduğu kuşağın ortak eğilimlerinden biridir.

Cüneyt İssı

* Zahir Güvemli, "F. Celalettin", *Avur Zavur Kahvesi*, Ahmet Sait Kitabevi, İstanbul 1948, s. 5.

F. Celâlettin*

F. Celâlettin'in *Kına Gecesi* ve *Talâk-ı Selâse* isimli hikâye kitaplarını yine okudum. İçinde 1921'de yazılmış hikâyeler de bulunan ve ikisi de eski harflerle basılmış bu kitapların yeni harflerle tekrar basılması yalnız edebiyat için değil, tarih için de çok ama çok faydalı olurdu.

F. Celâlettin zamanının gürültülü, göz alıcı, kolay kazanılmış şöhretlerinin geçici gölgesi altında kaldığı için adı dillere destan olmamış bir hikâyecidir. Onun değeri ancak şimdi, bugün anlaşılabilir ve yarın daha çok anlaşılacak.

F. Celâlettin neslinin “şöhretleri” edebiyat dünyasından gölgelerini çekip kaybolduktan sonra o bütün ustalığı, ciddiliği ve kudretiyle ortaya çıkıyor.

Türk edebiyatının hikâye faslında F. Celâlettin, ince, alaycı, lirik ve temiz realizmiyle, tiplerini duyuş ve duyduruştaki hüneri ve dilinin halisliğiyle tarzının biricik üstâdır. *Kına Gecesi*'nde bir “Devairi İşgal” hikâyesi var ki küçük hikâye tarzının şaheserlerinden biridir.

Bir iki genç hikâyeci müstesna, bugün bize hikâye diye okuturulmak istenen mütereddi verimlerin sahipleri F. Celâlettin'i okumalıdır, ondan öğrenecekleri bir hayli şey var.

Bütün dünyada halis ve namuslu edebiyat yine realizmin temelleri üstünde yükselmeye başlarken, bizim F. Celâlettin'i hâlâ eski harflerin karanlığı içinde bırakmamız yazıktır.

Her iki kitapta da, üç dört “aşk” hikâyesi müstesna, F. Celâlettin Türk edebiyatı küçük hikâyeciliğine henüz rekoru kırılmamış örnekler vermiş.

Nâzım Hikmet

* Bu yazı *Akşam* gazetesinde Orhan Selim adıyla 11.9.1936 tarihinde yayımlanmıştır, Nâzım Hikmet, *Yazılar I*, s. 232, YKY 2002.

ف. جلال الدين

ظروف ملكه

خبرسز — بر مکتوب — صالحين —
الاس — جرم مشهور — قادين جهني
— اولتوي — خيالت — قادين سي —
آنتاهي — اعتراف — چناره نيكلی —
قادين عقی — وصیت .

صاحب وکالتی

کتابخانه سودی

استانبول - باب عالی حاده سی

۱۹۲۳ - ۱۳۳۹